

การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณลักษณะผู้นำตามแนวคิดคติมรรวมหมู่ของผู้นำชุมชน ที่ปฏิบัติงานในเครือข่ายภาคประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด พื้นที่กรุงเทพมหานคร

THE DEVELOPMENT OF COLLECTIVE LEADERSHIP INDICATORS IN COMMUNITY LEADERS WORKING WITH PEOPLE NETWORKS FOR DRUGS PREVENTION AND DRUGS PROBLEM SOLVING IN BANGKOK METROPOLIS

สิทธิพงษ์ วัฒนานนท์สกุล^{1*} อุสา สุทธิสาคร²
Sittipong Wattananonsakul^{1*}, Usa Sutthisakorn²

¹ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

¹Department of Psychology, Faculty of Humanities, Srinakharinwirot University.

²ภาควิชาการศึกษาทั่วไป คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

²Department of Fundamental Studies, School of Humanities,
University of the Thai Chamber of Commerce.

*Corresponding author, E-mail: sittipongw@g.swu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้และตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างของโมเดล
คุณลักษณะผู้นำตามแนวคิดคติมรรวมหมู่ ผู้เข้าร่วมในการวิจัยคือผู้นำชุมชนในเขตกรุงเทพมหานคร
ที่ปฏิบัติงานในเครือข่ายภาคประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดพื้นที่กรุงเทพมหานคร
โดยมีขนาดตัวอย่าง จำนวน 506 คน ได้มาจากการสุ่มแบบ 2 ขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย
แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป และมาตรวัดความเป็นผู้นำตามแนวคิดคติมรรวมหมู่ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น โดยอิงตาม
การศึกษาของ Hiller, Day และ Vance (2006) และการลงพื้นที่เก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล
ด้วยการวิเคราะห์โมเดลองค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสอง

ผลการศึกษาพบว่า โมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสองของคุณลักษณะ
ความเป็นผู้นำตามแนวคิดคติมรรวมหมู่มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยตัวบ่งชี้
ความเป็นผู้นำตามแนวคิดคติมรรวมหมู่ ประกอบด้วยตัวบ่งชี้หลัก 4 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ ตัวบ่งชี้หลักด้านการวางแผน
ตัวบ่งชี้หลักด้านการแก้ปัญหา ตัวบ่งชี้หลักด้านการให้การสนับสนุน และตัวบ่งชี้หลักด้านการสอนงาน
แก่สมาชิกใหม่ โดยมีตัวบ่งชี้อยู่รวมจำนวน 22 ตัวบ่งชี้

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำ แนวคิดคติมรรวมหมู่ การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ตัวบ่งชี้ผู้นำ

Abstract

The purposes of this research were to develop and validate the indicators of
collective leadership in community leaders working with People Networks for Drugs Prevention and
Drugs Problem Solving in Bangkok Metropolis. The participants were 506 community leaders in
Bangkok area collected through the two stage random sampling techniques. Data were collected

by questionnaires and collective leadership scale with high reliability. The research process followed the development of indicators of collective leadership initiated by Hiller, Day, & Vance (2006) and area data collecting. The second order factor analysis was used for analyzing the data.

The results found 4 principle indicators of collective leadership which are planning indicators, problem solving indicators, supporting indicators and mentoring indicators, which derived from 22 sub-principle indicators. Furthermore, the results indicated that the collective leadership measurement model of community leaders in Bangkok area was fitted to the empirical data.

Keywords: Leadership, Collectivism, Confirmatory Factor Analysis, Leadership Indicator

บทนำ

จากแนวโน้มสถานการณ์ปัญหาอาชญากรรมของประเทศไทยในระยะเวลาเกือบ 10 ปีที่ผ่านมา ยังคงพบว่าการแพร่กระจายของสารเสพติดอย่างต่อเนื่อง กรุงเทพมหานครเป็นเขตพื้นที่หนึ่งที่มีการแพร่ระบาดของปัญหาอาชญากรรมในระดับมาก และเป็นพื้นที่ 1 ใน 4 ตามเป้าหมายยุทธศาสตร์ 5 รื้อป้องกัน ระยะที่ 3 ปี พ.ศ. 2554 ที่ภาครัฐให้ความสำคัญเพื่อมุ่งลดระดับปัญหาความรุนแรงของปัญหาอาชญากรรมให้ลดน้อยลงตามแผนปฏิบัติการประเทศไทยเข้มแข็งชนะยาเสพติดอย่างยั่งยืน [1]

พื้นที่กรุงเทพมหานครมีความแตกต่างจากพื้นที่อื่นๆ อันเนื่องมาจากเป็นชุมชนเมือง มีความซับซ้อนทั้งโครงสร้างด้านกายภาพ ด้านสภาพสังคม ด้านเศรษฐกิจ และด้านวัฒนธรรม ทำให้การดำเนินงานป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติดทำได้ยาก โดยมีการศึกษาที่ยืนยันว่าการป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่ชุมชนเมืองนั้นทำได้ยากกว่าการดำเนินงานในพื้นที่ชนบท [2] อย่างไรก็ตามด้วยนโยบายของสำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่ในการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ทำให้ชุมชนต่างๆ ที่ตระหนักถึงพิษภัยของปัญหายาเสพติดรวม

ตัวกันเข้ามาทำงานในลักษณะของเครือข่ายชุมชนเพื่อป้องกันยาเสพติดในพื้นที่ต่างๆ ทั่วประเทศไทย รวมทั้งกรุงเทพมหานคร

การรวมตัวกันจากชุมชนหลายๆ ชุมชนในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ก่อตัวขึ้นเป็นเครือข่ายภาคประชาชน (People's Networks) มีลักษณะการทำงานที่เน้นชุมชนเป็นฐาน (Community-Based) มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประเด็นความรู้ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ประสพการณ์ การวางแผนและดำเนินกิจกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดร่วมกัน [3-4] โดยปัจจัยที่ทำให้เครือข่ายเข้มแข็ง คือเครือข่ายต้องมีการเรียนรู้ร่วมกัน มีการแบ่งปันทรัพยากร การทำกิจกรรมร่วมกัน และต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกัน [5] ในการทำงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยเน้นที่พลังประชาชน ผู้นำชุมชนจึงเป็นผู้ที่มีความสำคัญอย่างมาก สมาชิกในกลุ่มจึงมีความจำเป็นต้องคัดสรรผู้นำที่มีศักยภาพและเหมาะสมกับงานด้านเครือข่าย เพื่อปฏิบัติหน้าที่ที่ประสานให้เกิดความคล่องตัวระหว่างภาคประชาชนและภาครัฐ [3-4] โดยเฉพาะคุณลักษณะผู้นำที่เน้นการทำงานร่วมกันของสมาชิกที่จำเป็นต่อการขับเคลื่อนเพื่อให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง พึ่งพาตนเอง และขจัดปัญหายาเสพติดให้ลดน้อยลง ผู้นำตามแนวคิดคิดรวมหมู่

(Collective Leadership) ถือได้ว่าเป็นรูปแบบผู้นำที่เหมาะสมกับการดำเนินงานที่มีลักษณะเป็นเครือข่าย [3, 6] ต่างจากแนวคิดเรื่องผู้นำที่มีการศึกษากันอย่างกว้างขวางทั้งในและต่างประเทศ เริ่มจากการศึกษาของนักจิตวิทยา มหาวิทยาลัยโอไฮโอและมหาวิทยาลัยมิชิแกนในประเทศสหรัฐอเมริกา [7-8] ที่ชี้ให้เห็นว่าผู้นำที่เน้นรูปแบบงาน (Task) และเน้นรูปแบบความสัมพันธ์ (Relationship) มีความสำคัญต่อสมรรถนะการทำงานของกลุ่ม ทีมงานและองค์กร [9] งานวิจัยยังพบว่าทั้งสองมิติของรูปแบบงานและรูปแบบความสัมพันธ์ก็ส่งผลร่วมกันในการทำงานด้วย [10-11] ต่อมาได้มีผู้ศึกษาและให้ความสำคัญกับประเด็นดังกล่าวเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตาม การศึกษาวิจัยในช่วงระยะเวลาดังกล่าวยังมุ่งเน้นศึกษาคุณลักษณะที่มีอยู่ในตัวผู้นำซึ่งมีลักษณะเป็นปัจเจกบุคคล (Individual)

แนวคิดคิดรวมหมู่ไม่ได้เน้นบทบาทโดยตรงของผู้นำแต่เพียงคนเดียวที่มีผลต่อการทำงาน แต่เน้นถึงการทำหน้าที่ของผู้นำผ่านปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกภายในกลุ่ม รวมทั้งการแบ่งเบาระหน้าที่ของผู้นำให้สมาชิกร่วมกันรับผิดชอบผลงานของกลุ่มจึงไม่ได้เกิดจากการมอบหมายงานให้โดยเฉพาะผู้ใดผู้หนึ่งในกลุ่ม แต่เป็นผลงานที่เกิดจากกระบวนการ (Process) ของกลุ่ม ทีมหรือชุมชน รวมถึงมีการขับเคลื่อนภายในกลุ่มอยู่ตลอดเวลา (Dynamic) ด้วย นั่นคือแนวคิดคิดรวมหมู่ได้เปลี่ยนมุมมองที่มีต่อผู้นำในความหมายเดิมโดยสิ้นเชิง จากการเน้นบทบาทที่ตัวผู้นำไปเน้นที่ปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกในทีมที่จะร่วมกันนำทีมโดยการรับผิดชอบร่วมกัน [11]

ดังนั้น ผู้นำตามแนวคิดคิดรวมหมู่จึงไม่ใช่บุคลิกลักษณะของบุคคล แต่เกี่ยวข้องกับกระบวนการที่เกิดขึ้นในทีมงาน กลุ่มหรือองค์กร นอกจากนี้ผู้นำตามแนวคิดคิดรวมหมู่มีข้อสมมุติว่าภาวะความเป็นผู้นำของบุคคลหนึ่งๆ จะแสดงออกโดยผสมผสานกลมกลืนไปกับการขับเคลื่อนระบบการทำงานของกลุ่ม ทีมงานและองค์กรอย่างแยก

จากกันไม่ได้ [11] ด้วยเหตุนี้ผู้นำตามแนวคิดคิดรวมหมู่จึงไม่ได้ให้ความสำคัญกับการแสดงออกของผู้นำแต่ละคนว่ามีระดับความสามารถหรือความน่าเชื่อถือ เพียงใด

ในการทำงานของเครือข่ายภาคประชาชนในการป้องกันแก้ไขปัญหาเสพติดในพื้นที่กรุงเทพมหานครมีโครงสร้างการทำงานที่สอดคล้องกับการประยุกต์ใช้แนวคิดผู้นำคิดรวมหมู่ เนื่องจากการทำงานเครือข่ายเป็นองค์การการทำงานที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวกันของชุมชนหลายชุมชนที่มีเป้าหมายเดียวกัน มีความคิดความต้องการหรือมีปัญหาล้ายกัน มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันทำกิจกรรมและมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันบนพื้นฐานของสัมพันธภาพที่ดี มีความเท่าเทียมและดำเนินการในสิ่งที่เป็นประโยชน์ร่วมกันคือการป้องกันแก้ไขปัญหาเสพติดที่เกิดขึ้นในชุมชนของตนและชุมชนใกล้เคียง [3]

การศึกษาค้นคว้าจึงมุ่งศึกษาองค์ประกอบของผู้นำตามแนวคิดคิดรวมหมู่ที่เน้นกระบวนการทำงานกลุ่มตามแนวคิดของ Hiller, Day and Vance [11] ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบคือ 1) การวางแผนและการจัดการ 2) การแก้ปัญหา 3) การให้การสนับสนุน 4) การพัฒนาและการให้ความช่วยเหลือ โดยการศึกษาเอกสาร/งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการลงพื้นที่เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพประกอบการพัฒนาตัวบ่งชี้ผู้นำตามแนวคิดคิดรวมหมู่ ในผู้นำชุมชนที่ปฏิบัติงานเครือข่ายภาคประชาชนในการป้องกันแก้ไขปัญหาเสพติดพื้นที่กรุงเทพมหานคร เพื่อเป็นเครื่องมือในการประเมิน และพัฒนาคุณลักษณะผู้นำในผู้นำชุมชนพื้นที่กรุงเทพมหานครต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้คุณลักษณะผู้นำตามแนวคิดคิดรวมหมู่
2. เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างของโมเดลการวัดผู้นำตามแนวคิดคิดรวมหมู่โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสอง

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ผู้นำชุมชนเขตกรุงเทพมหานคร ที่เป็นสมาชิกของเครือข่ายภาคประชาชน ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดพื้นที่ กรุงเทพมหานคร จำนวน 51 เครือข่าย ประกอบไปด้วยผู้นำชุมชนทั้งสิ้น จำนวน 1,667 คน (1,667 ชุมชน)

กลุ่มตัวอย่าง เป็นผู้นำชุมชนเขต กรุงเทพมหานคร จำนวน 506 คน การเลือกกลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบ 2 ขั้นตอน (Two-Stage Sampling) โดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 หน่วยตัวอย่าง (Sampling Unit) คือ เครือข่ายภาคประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดพื้นที่กรุงเทพมหานคร จำนวน 51 เครือข่าย ทำการสุ่มโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ทั้งนี้เพื่อให้ได้ขนาดตัวอย่างที่เป็นผู้นำชุมชนตามเกณฑ์ที่ระบุไว้ เรื่องการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัย จึงทำการสุ่มเครือข่าย จำนวน 30 เครือข่าย

ขั้นที่ 2 หน่วยตัวอย่าง (Sampling Unit) คือชุมชน จำนวนทั้งหมด 1,667 ชุมชน ทำการสุ่มในเครือข่ายๆ ที่ได้รับการสุ่มจากขั้นตอนที่ 1 โดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ได้จำนวนชุมชนทั้งสิ้น 506 ชุมชน ให้ผู้แทนแต่ละชุมชนตอบแบบสอบถาม 1 คน รวมเป็น 506 คน

การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยพิจารณาตามสูตรของ Hair และคณะ [17] คือขนาดกลุ่มตัวอย่างอย่างน้อย 10 คน ต่อการประมาณค่า 1 พารามิเตอร์ โดยพารามิเตอร์ที่ต้องการประมาณค่าในการวิเคราะห์โมเดลการวัดผู้นำ ในการวิจัยครั้งนี้มีทั้งหมดประมาณ 48 พารามิเตอร์ ขนาดกลุ่มตัวอย่างจึงมีขนาด 48×10 มีค่าเท่ากับ 480 คน เพื่อให้อำนาจการทดสอบมีความคลาดเคลื่อนน้อยที่สุด ผู้วิจัยเก็บข้อมูล

กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้นำชุมชนในเขต กรุงเทพมหานครทั้งสิ้น 506 คน พัฒนาและตรวจสอบความตรงของโมเดลการวัดฯ ซึ่งขนาดกลุ่มตัวอย่างนี้ครอบคลุมตามการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของ Krejcie and Morgan [12]

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ผู้นำชุมชน จำนวน 506 คน เป็นเพศชาย จำนวน 279 คน คิดเป็นร้อยละ 55.10 ($M = 52$, $S.D. = 14.49$) เพศหญิง จำนวน 215 คน ($M = 51$, $S.D. = 14.44$) คิดเป็นร้อยละ 42.5 และไม่ตอบอีก 12 คน คิดเป็นร้อยละ 2.4

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยพร้อมกับผู้ประสานงานเครือข่ายภาคประชาชน เขตกรุงเทพมหานคร เข้าบรรยายทำกิจกรรมถอดบทเรียนและเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยด้วยตนเอง ซึ่งแจ้งวัตถุประสงค์ของการวิจัย และขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามให้ตรงกับความเป็นจริง อธิบายถึงสิทธิรวมทั้งการพิทักษ์สิทธิ์ของผู้เข้าร่วมการวิจัย พร้อมทั้งประโยชน์ที่ได้จากผลการศึกษา ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างด้วยแบบสอบถามทั้งสิ้นจำนวน 550 ชุด ได้ข้อมูลที่ตอบกลับจากผู้นำชุมชนที่พร้อมนำไปวิเคราะห์ จำนวน 506 ชุด อัตราตอบกลับ คิดเป็นร้อยละ 92

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

มาตรวัดผู้นำตามแนวคิดคิตรวมหมู่ (Collectivistic Leadership Scale) การพัฒนาตัวบ่งชี้ผู้นำคิตรวมหมู่ในครั้งนี้ ผู้วิจัยเริ่มศึกษาจากแนวคิดของ Cartwright and Zander [7] รวมทั้ง Hemphill and Coons [8] ที่เน้นผู้นำ 2 มิติ ได้แก่ ผู้นำที่เน้นรูปแบบงาน (Task) และเน้นรูปแบบความสัมพันธ์ (Relationship) จากนั้นเริ่มศึกษาการพัฒนามาตรวัดโดยอิงแนวคิดของ Triandis [13] เรื่องคิตรวมหมู่ เกี่ยวกับการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน (Interdependence) กับบุคคลที่อยู่ในกลุ่ม การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม

ของตนให้มีลักษณะที่เข้ากันได้กับบรรทัดฐาน และวิถีของกลุ่ม รวมทั้งไม่เน้นประเด็นด้านปัจเจกบุคคล

การออกแบบตัวบ่งชี้ความเป็นผู้นำตามแนวคิดคติมรรวมหมู่

ผู้วิจัยได้ออกแบบตัวบ่งชี้ผู้นำตามแนวคิดคติมรรวมหมู่ โดยศึกษานิยามจาก Hiller, Day and Vance [11] และนำข้อมูลจากการลงพื้นที่วิจัยและประเมินเครือข่ายภาคประชาชน [3-4] มาพัฒนาเป็นตัวบ่งชี้ให้สอดคล้องกับนิยามแต่ละด้าน และพัฒนาเป็นมาตรวัด จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์พูดคุยกับผู้นำชุมชนที่ปฏิบัติงานอยู่ในคณะกรรมการเครือข่ายฯ อาทิ ประธานเครือข่ายฯ รองประธาน เลขานุการ เภรณญิก ฯลฯ ในประเด็น

สภาพแวดล้อมการทำงาน ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น และการแก้ปัญหาต่างๆ ตลอดจนการพัฒนาของเครือข่ายฯ ผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้ปฏิบัติงานที่ทำงานในคณะกรรมการเครือข่ายฯ จาก 51 เครือข่ายฯ รวม 150 คน ประกอบด้วย ประธานชุมชน รองประธาน ผู้ประสานงาน เภรณญิก เป็นต้น พบว่า มีตัวบ่งชี้หลักที่เหมาะสม ได้แก่ ตัวบ่งชี้หลักด้านการวางแผน (Planning) ตัวบ่งชี้หลักด้านการแก้ปัญหา (Problem Solving) ตัวบ่งชี้หลักด้านการให้การสนับสนุนสมาชิก (Supporting) และตัวบ่งชี้หลักด้านการสอนงานแก่สมาชิก (Mentoring) ลักษณะมาตรวัดเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ที่มี 5 ระดับ ตั้งแต่มากที่สุด จนถึงน้อยที่สุด (รายละเอียดแสดงดังตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 การออกแบบตัวบ่งชี้คุณลักษณะผู้นำแบบคติมรรวมหมู่

องค์ประกอบหลัก/ตัวบ่งชี้หลัก	ตัวบ่งชี้เดี่ยว	จำนวน (ตัวบ่งชี้เดี่ยว)	น้ำหนักความสำคัญ (ร้อยละ)
การวางแผนและการจัดการ (Planning and organizing) สามารถวางแผนเมื่อมีงานหลายอย่าง จัดลำดับความสำคัญของงาน มีการตั้งเป้าหมาย กำหนดทิศทางของกลุ่ม รวมถึงมีการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ในการวางแผน	1. วางแผนเมื่อมีหลายเรื่องต้องทำ 2. จัดสรรสิ่งต่างๆ ให้ทีมงานตามลำดับความสำคัญ 3. ตั้งเป้าหมายของทีม 4. จัดระบบงาน 5. กำหนดทิศทางของทีม 6. เตรียมสิ่งของต่างๆ เพื่อสนับสนุนการวางแผน	6	27
การแก้ปัญหา (Problem solving) มีการตรวจสอบวิธีการแก้ปัญหา กำหนดปัญหาก่อนเกิดขึ้น วินิจฉัยปัญหา พัฒนาทางแก้ปัญหา และมีสมาชิกที่มีความรู้ร่วมแก้ไขปัญหา	7. ตรวจสอบวิธีการแก้ปัญหา 8. วินิจฉัยปัญหาอย่างรวดเร็ว 9. กำหนดปัญหาก่อนเกิดขึ้นจริง 10. พัฒนาทางแก้ปัญหา 11. มีทีมงานที่เชี่ยวชาญแก้ไขปัญหา	5	23
การให้การสนับสนุนสมาชิกกลุ่ม (Support) ให้การสนับสนุนสมาชิกในการปฏิบัติงานต่างๆ เสริมสร้างขวัญและกำลังใจให้กับสมาชิก	12. เกื้อหนุนสมาชิก 13. อดทนต่อสมาชิก 14. เสริมสร้างกำลังใจในทีม 15. รับฟังปัญหา 16. สร้างบรรยากาศความสามัคคี	5	23
การพัฒนาและการสอนงาน (Development and mentoring) ลักษณะของผู้นำที่ต้องเป็นแบบอย่าง การช่วยเหลือพัฒนาทักษะความสามารถของสมาชิก โดยเฉพาะสมาชิกใหม่ รวมถึงมีการแลกเปลี่ยน รับฟัง เรียนรู้จากสมาชิก	17. แลกเปลี่ยนให้คำแนะนำ 18. ช่วยพัฒนาทักษะสมาชิก 19. เรียนรู้ทักษะความชำนาญจากสมาชิกคนอื่น 20. เป็นแบบอย่างที่ดี 21. สอนงานแก่ผู้มาใหม่ 22. ช่วยเหลือสมาชิกให้ได้เรียนรู้ทักษะใหม่ๆ	6	27
รวมจำนวนตัวบ่งชี้เดี่ยว		22	100

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้คุณลักษณะผู้นำแบบคตริรวมหมู่ เริ่มต้นด้วยการนำมาตรวจวัดไปเก็บข้อมูลกับผู้นำชุมชนจำนวน 102 คน นำคำตอบมาวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกระหว่างกลุ่มสูง และกลุ่มต่ำ รายข้อกระทง จากนั้นวิเคราะห์ข้อกระทงรายข้อด้วยค่าสหสัมพันธ์ระหว่างข้อกระทง กับคะแนนรวมทั้งฉบับ [14] ได้ผลค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พิสัยระหว่าง 0.39 - 0.70 ได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาคเท่ากับ 0.93

จากนั้นตรวจสอบความตรงของโมเดลการวัดผู้นำแบบคตริรวมหมู่ ด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสอง (Second-Order Confirmatory Factor Analysis) และการวิเคราะห์กลุ่มพหุ (Multi-Group Analysis) เพื่อศึกษาความไม่แปรเปลี่ยน (Invariance) ของโมเดลระหว่างเพศ ด้วยโปรแกรม LISREL 8.72 ประมาณค่าพารามิเตอร์ด้วยวิธี Maximum Likelihood (ML) และใช้เมทริกซ์ความแปรปรวน-ความแปรปรวนร่วม (Variance-Covariance Matrix) ในการประมาณค่าพารามิเตอร์ ทั้งนี้การพิจารณาความกลมกลืนของโมเดลการวัดระหว่างโมเดลที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พิจารณาดัชนีต่างๆ ได้แก่ ค่าสถิติไค-สแควร์ (Chi-Square Statistic) ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (Goodness of Fit Index: GFI) ค่าดัชนีรากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของการประมาณค่าความคลาดเคลื่อน (Root Mean Square Error of Approximation: RMSEA) ค่าดัชนีรากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนเหลือ (Root Mean Square Residual: RMR) ตามงานวิจัยก่อนหน้า [15-16]

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยวิเคราะห์ตรวจสอบค่า Measure of Sampling Adequacy (MSA) และดัชนี Kaiser-

Meyer-Olkin (KMO) และการทดสอบ Bartlett's Test of Sphericity เพื่อตรวจสอบว่าเมทริกซ์ความสัมพันธ์ไม่เป็นเมทริกซ์เอกลักษณ์ ผลวิเคราะห์พบว่า ในภาพรวมข้อความตัวบ่งชี้มีความสัมพันธ์กันสามารถนำมาวิเคราะห์องค์ประกอบได้ [17] จากนั้นนำเมทริกซ์สหสัมพันธ์ไปวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสอง

ผลการตรวจสอบความตรงของโมเดลการวัดผู้นำแบบคตริรวมหมู่ หลังจากการปรับโมเดล พบว่าค่า Chi-square มีค่าเท่ากับ 171.81 ที่องศาอิสระ เท่ากับ 144 ระดับนัยสำคัญเท่ากับ 0.057 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) เท่ากับ 0.97 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้ (AGFI) เท่ากับ 0.95 ค่าดัชนีรากของกำลังสองเฉลี่ยของเศษเหลือ (RMR) เท่ากับ 0.01 และค่าดัชนีรากของกำลังสองเฉลี่ยของเศษเหลือมาตรฐาน (RMSEA) เท่ากับ 0.02 ผลการวิเคราะห์จึงสรุปได้ว่าโมเดลที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ทั้งนี้ค่าน้ำหนักองค์ประกอบตัวบ่งชี้อยู่ มีพิสัยระหว่าง 0.40 - 0.53 โมเดลองค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสอง ผู้นำตามแนวคิดคตริรวมหมู่ แสดงดังภาพที่ 1

ผลการวิเคราะห์ความไม่แปรเปลี่ยนของโมเดล

การวิเคราะห์ในส่วนนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อทดสอบความไม่แปรเปลี่ยน (Invariance) ของโมเดลการวัดผู้นำตามแนวคิดคตริรวมหมู่ ที่ประกอบด้วย 4 ตัวบ่งชี้หลัก ในกลุ่มผู้นำชุมชนชายและหญิง โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์กลุ่มพหุ (Multi-Sample Analysis) ทดสอบสมมติฐานความไม่แปรเปลี่ยนของรูปแบบโมเดลระหว่างเพศของผู้นำ ได้ข้อค้นพบดังนี้

1) รูปแบบโมเดล (Model Form) การวัดผู้นำแบบคตริรวมหมู่ ไม่แตกต่างกันระหว่างกลุ่มผู้นำเพศชายและผู้นำเพศหญิง ($\chi^2 = 5.21$, $df = 3$, $p = 0.16$)

2) การทดสอบสมมติฐานความไม่แปรเปลี่ยนของน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) ของตัวบ่งชี้หลัก ระหว่างโมเดลการวัดผู้นำตามแนวคิดคิธรรมหมู่กลุ่มผู้นำเพศชาย และหญิง พบว่าไม่แตกต่างกัน ($\chi^2 = 10.66, df = 7, p = 0.15$)

การวิเคราะห์ความไม่แปรเปลี่ยนของโมเดลการวัด ระหว่างเพศ ด้วยเทคนิควิธีการ

วิเคราะห์กลุ่มพหุ แสดงให้เห็นว่าภาวะสันนิษฐานหรือความตรงเชิงโครงสร้างของโมเดลการวัดผู้นำแบบคิธรรมหมู่ ไม่ผันแปรตามเพศของผู้ผู้นำ นั่นคือ มาตราวัดหรือตัวบ่งชี้ผู้นำที่พัฒนาขึ้นกับกลุ่มผู้นำชุมชนนี้มีองค์ประกอบที่เหมือนกันและไม่เปลี่ยนแปลงไม่ว่าจะใช้วัดกับกลุ่มเพศชายหรือหญิงก็ตาม

Chi-square = 171.81, $df = 144, p = 0.057$, GFI = 0.97, RMR = 0.01, * $p < 0.05$, $n = 506$

ภาพที่ 1 โมเดลองค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสอง ผู้นำตามแนวคิดคิธรรมหมู่

สรุปและอภิปรายผล

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้ผู้นำตามแนวคิดคติมรรวมหมู่และตรวจสอบความตรงของโมเดลการวัดผู้นำตามแนวคิดคติมรรวมหมู่ รวมถึงการวิเคราะห์ความไม่แปรเปลี่ยนของโมเดลระหว่างเพศของผู้นำชุมชน โดยผู้วิจัยทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อออกแบบตัวบ่งชี้และพัฒนาโมเดลการวัดผู้นำที่เน้นส่วนรวมกับกลุ่มประชากรผู้นำชุมชนที่ปฏิบัติงานเครือข่ายภาคประชาชนในการป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษายืนยันคุณลักษณะผู้นำตามแนวคิดคติมรรวมหมู่มีองค์ประกอบหรือตัวบ่งชี้หลักที่สำคัญ 4 ประการ ผลการตรวจสอบความตรงพบว่า โมเดลการวัดผู้นำ มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ แสดงให้เห็นว่า ตัวบ่งชี้หลักของผู้นำตามแนวคิดคติมรรวมหมู่ประกอบด้วย 4 ตัวบ่งชี้หลัก สอดคล้องกับการศึกษาของ Hiller, Day and Vance [11] ที่ศึกษาภาวะสันนิษฐานผู้นำประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การวางแผนและการจัดการ 2) การแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ 3) การให้การสนับสนุน 4) การพัฒนาและการให้ความช่วยเหลือโดยตัวบ่งชี้ในการศึกษาครั้งนี้ มีดังนี้ **ตัวบ่งชี้แรก การจัดการและการวางแผน (Planning)** ผู้นำต้องมีความสามารถในการวางแผนเมื่อมีงานหลายอย่าง จัดลำดับความสำคัญของงาน มีการตั้งเป้าหมาย กำหนดทิศทางของกลุ่ม รวมถึงมีการสนับสนุนวัตถุประสงค์ในการวางแผน ซึ่งตัวบ่งชี้หลักนี้ สอดคล้องกับแนวทางการบริหารงานที่นำไปสู่ความยั่งยืนของเครือข่าย [3] **ตัวบ่งชี้ที่สอง การแก้ปัญหา (Problem Solving)** ผู้นำต้องมีการกำหนดปัญหาก่อนเกิดขึ้น พัฒนาทางแก้ปัญหา ตรวจสอบวิธีการแก้ปัญหา วิเคราะห์ปัญหา และนำเสนอขุมที่มีความรู้เข้ามาร่วมแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น สอดคล้องกับแนวทางการแก้ปัญหาที่นำไปสู่ความยั่งยืน ซึ่งประกอบด้วย

กิจกรรมหลัก 3 ส่วนคือ การแก้ปัญหาพื้นฐาน การสร้างระบบเฝ้าระวังและการสรุปทบทวนเพื่อพัฒนาวิธีการให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัญหาที่เปลี่ยนแปลงไป [3-4] รวมทั้งยังสอดคล้องกับการศึกษาการจัดการเครือข่ายชุมชนด้านสุขภาพของอนันต์ มลารัตน์ และคณะ [6] ที่พบว่า องค์ประกอบที่สำคัญตัวหนึ่งในภาวะผู้นำคือ ต้องมีความสามารถเชิงกลยุทธ์ **ตัวบ่งชี้ที่สาม การให้การสนับสนุนสมาชิกกลุ่ม (Supporting)** นั่นคือ ผู้นำต้องให้การสนับสนุนสมาชิกในการปฏิบัติงานต่างๆ เสริมสร้างขวัญและกำลังใจให้กับสมาชิก ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับการศึกษาของอุสา สุทธิสาคร และสิทธิพงศ์ วัฒนานนท์สกุล [3] ในการลงพื้นที่ประเมินการทำงานของเครือข่าย ที่พบว่าเครือข่ายที่มีผลการประเมินเครือข่ายระดับดีขึ้น ผู้นำเป็นผู้มีลักษณะที่ให้การสนับสนุนและกำลังใจแก่สมาชิก อีกทั้งยังสอดคล้องกับปัจจัยที่ทำให้เครือข่ายเข้มแข็งในประเด็นที่เน้นการทำงานร่วมกันระหว่างสมาชิก การเรียนรู้ร่วมกัน การแบ่งปันทรัพยากร ช่วยเหลือเกื้อกูลที่ไม่ใช่ประโยชน์ทางวัตถุ [5] **ตัวบ่งชี้ที่สี่ การพัฒนาและการสอนงาน (Development and Mentoring)** ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอุสา สุทธิสาคร และสิทธิพงศ์ วัฒนานนท์สกุล [3] พบว่า **ระบบการให้การสนับสนุนผ่านการสอนงาน หรือ พี่เลี้ยง (Mentoring)** หนุนเสริมให้เครือข่ายมีความเข้มแข็งและมีสมรรถนะมากขึ้น ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเร่งสร้างระบบเหล่านี้ขึ้นเพื่อให้เครือข่ายสามารถพัฒนาบุคลากรและกระบวนการทำงานของเครือข่ายภาคประชาชนให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป

จากการศึกษายังสนับสนุนว่าภาวะผู้นำแบบคติมรรวมหมู่สามารถทำนายสมรรถนะการทำงานของกลุ่มผู้นำกลุ่มได้ [11] และการศึกษาทางด้านเครือข่ายของอนันต์ มลารัตน์ และคณะ [6] พบว่าภาวะผู้นำที่ประกอบไปด้วย

องค์ประกอบด้านการสร้างความร่วมมือ
องค์ประกอบด้านความสามารถเชิงกลยุทธ์
องค์ประกอบด้านการตัดสินใจ ส่งผลต่อความสำเร็จของการจัดการเครือข่ายชุมชนด้านสุขภาพด้วย นอกจากนี้ธรรมชาติของภาคประชาชนมีความเหมาะสมกับผู้นำที่เข้าถึง และเข้าใจภาคประชาชน สอดคล้องกับการศึกษาของ Hiller, Day and Vance [11] ที่พบความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำที่มีรูปแบบคิรวมหมู่ กับความเป็นคิรวมหมู่ของสมาชิกในกลุ่ม

ตัวบ่งชี้หลักผู้นำคิรวมหมู่ที่พัฒนาขึ้นนี้เป็นสิ่งสำคัญที่ผู้นำชุมชนต้องถือปฏิบัติในการดำเนินงานด้านการป้องกันแก้ไขปัญหาเสพติดพื้นที่กรุงเทพมหานคร เพื่อให้ชุมชนและเครือข่ายฯ ประสบความสำเร็จ ซึ่งผู้นำตามแนวคิดคิรวมหมู่มีความเหมาะสมกับสภาพบริบทสังคมที่มีลักษณะเคลื่อนไหว ไม่อยู่นิ่ง

พยากรณ์ได้ยาก และมีสภาพแวดล้อมที่ซับซ้อน [11] รวมถึงมีวิถีชีวิต วิถีชุมชนซึ่งผู้คนอยู่แบบพึ่งพาอาศัยกัน ทั้งระดับบุคคล และระดับชุมชน [5] สอดคล้องกับแนวคิดการทำงานเครือข่ายภาคประชาชนในการป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติดพื้นที่กรุงเทพมหานครของแต่ละเครือข่าย และเป็นไปตามข้อมูลการลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลของผู้วิจัย รูปแบบการศึกษาและผลจากการวิจัยในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ในเชิงปฏิบัติต่อการประเมินภาวะผู้นำของชุมชน ตลอดจนการนำตัวบ่งชี้ดังกล่าวไปพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชนปรับใช้กับการทำงานชุมชน ของส่วนงานที่เกี่ยวข้องในสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดกรุงเทพมหานคร ในการขับเคลื่อนภาคประชาชนในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด

เอกสารอ้างอิง

- [1] ปาริชาติ วลัยเสถียร; และคณะ. (2551). รายงานโครงการสำรวจสภาพเครือข่ายภาคประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- [2] สิทธิณัฐ ประพุทธินิตสาร; ราไพพรรณ อภิชาติพงศ์ชัย; และ จันทศิริ วาหงส์. (2547). การถอดบทเรียนความสำเร็จของชุมชน ในการแก้ไขปัญหายาเสพติด แบบครบวงจรและยั่งยืน. สนับสนุนโดย สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. ศูนย์วิชาการสารเสพติดภาคเหนือ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- [3] อุสา สุทธิสาคร; และ สิทธิพงศ์ วัฒนานนท์สกุล. (2554). รายงานการวิจัยประเมินและพัฒนาเครือข่ายภาคประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดพื้นที่กรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดกรุงเทพมหานคร.
- [4] ภาควิชาการพัฒนาชุมชน. (2554). รายงานโครงการวิจัยความเข้มแข็งของเครือข่ายภาคประชาชนและปัจจัยสนับสนุนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด. กรุงเทพฯ: คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- [5] เสรี พงศ์พิศ. (2548). เครือข่าย. กรุงเทพฯ: สถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน.
- [6] อนันต์ มลารัตน์; อรุณี อ่อนสวัสดิ์; รัตนะ บัวสนธ์; และ สำราญ มีแจ้ง. (2551, กันยายน). การพัฒนารูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการเครือข่ายชุมชนด้านสุขภาพ: การวิจัยแบบผสานวิธี. วารสารพฤติกรรมศาสตร์. 14(1): 151-165.
- [7] Cartwright, D.; and Zander, A. F. (1960). *Group Dynamics Research and Theory*. Evanston, IL: Row, Perterson.

- [8] Hemphill, J. K.; and Coons, A. E. (1957). Development of the leader behavior description questionnaire, In R. M. Stogdill; and A. E. Coons (Eds.). *Leader behavior: Its description and measurement*. Columbus: Ohio States University, Bureau of Business Research.
- [9] Judge, T. A., Piccolo, R. F.; and Ilies, R. (2004). The forgotten ones? The validity of consideration and initiating structure. *Journal of Applied Psychology*. 89: 36-51.
- [10] Kozlowski, S. W. J., Gully, S. M., McHugh, P. P., Salas, E.; and Cannon-Bowers, J. A. (1996). A dynamic theory of leadership and team effectiveness: Developmental and task contingent leader roles. *Research in Personnel and Human Resources Management*. 14: 253-305.
- [11] Hiller, N. J., Day, D. V.; and Vance, R. J. (2006). Collective enactment of leadership roles and team effectiveness: A field study. *The Leadership Quarterly*. 17: 387-397.
- [12] Krejcie, R. V; and Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*. 30: 607-610.
- [13] Triandis, H. C. (1995). *Individualism & collectivism*. Boulder: Westview Press.
- [14] สิทธิพงศ์ วัฒนานนท์สกุล. (2555, กรกฎาคม-ธันวาคม). การพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพมาตรวัดการควบคุมตนเอง: การศึกษาแยกภาวะสันนิษฐาน. *วารสารศรีนครินทรวิโรฒวิจัยและพัฒนา (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*. 4(8): 153-167.
- [15] Wattananonsakul, S., Suttiwan, P.; and Iamsupasit, S. (2010). Pathways to smoking and drinking: The role of family functioning, supportive parenting, self-control, risk and protective factors in Thai adolescents. *Journal of Health Research*. 24(3): 135-142.
- [16] Joreskog, K. G., and Sorbom, D. (1996). *LISREL 8: User's reference guide*. Chicago: Scientific Software International.
- [17] Hair, J. F., Anderson, R. E., Tatham, R. L.; and Black, W. C. (1998). *Multivariate data analysis*. 5th ed. Upper Saddle River. New Jersey: Prentice Hall.